

ROMANII
DE DINCOLLO DE DUNÂRE.

Biblioteca Centrală
Regională Craiova

CERCETARI

DESPRE

ROMANII

DE DINCOLLO DE DUNARE

TRADUSE DIN LIMBA GRECĂ

DE

SERGIU HAGIADI.

CRAIOVA.

TIPI. NAJIONALE T. MACINCA ȘI I. SAMITCA.

1867.

ROMANII
DE DINCOLLO DE DUNARE

79398.

UNCHIULUI MEÛ

D-lui

IOANNU HAGIADI

SENATORIÛ,

etc.

Închinû accestâ carte dreptû semnû de
respectû

și

de recunnoscintâ.

SERG. HAȘ.

ajutorul și buna voința publicului, rugându-lă totu de un dată să creșă cu numai dorința de a folosi m'a făcută să uită neputința mea și să ieu assupră'mi această sarcină; cu tôte că la *un lucrare Română*, la un lucrare, ce attinge istoria și limba, adică semnele vieței unui popor, totu cetățianul de ore-care cultură e datoriu a aduce după putință cuvenitul ajutoriu. Ferice, de voiți afla că nu'mi am perdut timpul în deșert și că am putut contribui și eu cellu puțin cu denariul văduvei pentru folosul publicu.

Incepă acum cu un mică scriptură, compusă în limba Grecă de un Român-Macedonianu a nume Georgiu C. Rozia și tipărită la anulul 1808 în cetatea Peșta, unde susu numitul se ocupa atunci cu studiul Mediciniei. Ecce titlul acestei scripturări: *Ἐξετάσεις περὶ τῶν Ῥωμαίων ἢ περὶ τῶν ὀνομαζομένων Βλάχων, ὅσοι κατοικοῦσιν ἀπὸ τῆς ἀπὸ τοῦ Δουνάβου...* adică: *Cercetări despre Românii de dincolo de Dunăre...* Speru că lectoriul va citi cu plăcere această lucrare și mă va anima spre a putu publica alte mai curioase și pôte mai folositorie.

Se scie că Românii de dincolo de Dunăre, răspundii între diferite popore și apoi

totu cultiva dialectul lor. Limba lor cea litterariă e limba Grecă; limbă prin escellență domnită în părțile accelle. Așșii mai tôte scripturele lor sunt în limba susu ășșă. De la Românii din Principate, ca de la un Me-tropole, se ascăptă cu dreptu cuvenit a se da și lor ore-care îndemnare spre a nu'și răspândi lucrările lor aiurea; un îndemnare însă bine înțellă și fără turburare, ca să nu învieșă discordia și urra. Folosul comunu și bunul simțu cere, ca pacea și amorea să domnescă purure între toți Românii, Grecii, Sărbii; popore vecine și omodosse, cari un sufferit împreună tôte amărăciunile Despotismului și a căroră sôrtă pare unită. Departe de noi, prin urmare, acei-a cari sub masca patriotismului, ne recommendă desbinarea și ne însuffă simțimēte de ură cătră bunii nostri vecini, cătră *addeverății* nostri amici. Numai prin amore, prin pace și bună înțelgere e cu putință să mergem înainte și să vedem să resară și la frumoșele aceste țeri alle Oriintului libertatea și fericirea.

Sănătate,

Sergiu Hagiadi.

INSCIŢARE.

În starea de astăzi a naţiunii, cându e vorbă seriösă de îndreptare a limbei şi lămurire a istoriei Române, se cuvine, decă dorimū addeverata înaintare, să avemū particulară luare aminte pentru veri-ce scriptură atîngătoria de gîntea Română. E învederatu, mi se pare, că altă-mintrelea nu putemū espleca dreptū cestiuile întunecöse. Afară de astu folosu, poporulū mai învătă prin scripturile accelle şi numeniile Românilorū, cari sū folositū ôre-cumū cu învătătura lorū într'unū timpū nefericitū, cându întunericulū şi barbarismulū domnea preste părţile nōstre. Dorindū a ajjuta şi eu după putinşă la accöstă lucrare, facū cunnosentū concetăţianilorū mei, că voiă traduce şi publica câte-va scrieri, compusse de **Români de dincollo de Dunăre**; scrieri puçinū cunnoscute în addeverū şi pôte nu pré însemnate, a cărorū lectură însă va fi fără îndouinşă folositoria poporului Românū sub diferite puncturi de vedere. Cerū aşçia dera

SCARA.

INTRODUCERE.

SECȚIUNEA I-ia.

Despre addeveratulü nume allü gintei nöstre.

1. Ț necessaryü a determina numirea popórelorü.
2. Despre numele *Vlachi*.
3. Numele *Vlachi* nu caracteredü pre Románi.
4. Originea acestuü nume.
5. Despro supranumirea *Moesi*.
6. — — *Cușorlachi*.
7. — — *Ținșari*.
8. — — *Románi*.
9. Pentru ce Istoriografü nu ne sä numitü *Románi*.
10. Numirea *Románi* nu Ț propriä altorü popóre.

XIV.

SECȚIUNEA II-a.

Prima locuință a Românilor și adevărata lor origine.

- 11, 12, 13. Starea vechiă a Traciei.
 14. Despre diferitele ginți din Tracia.
 15. Tracia è prima locuință a Românilor.
 16. Starea limbii Române.
 17. Causa amestecării limbilor.
 18. Originea Românilor cea adevărată.
 19. Câte-va opinii despre originea lor.
 20. Despre cele disse în contra originii Romane.
 21. Scurtă aducere a minții de frații noștri din România.

SECȚIUNEA III-a.

Despre rebeliunile Românilor.

22. Fontăni, de la cari s'au adunată câte-va fapte Române de rebeliune.
 23. Ântea stare a Românilor.
 24. Bescola Românilor în contra Imperiului Bizantin.
 25. Faptele lui Asan, regelui Românilor.
 26. Urmarea Istoriei de la anulul 1180—1189.
 27. Scămbarea fortunii lui Isaac Angelu.

XV.

28. Preparări pentru rebeliunea de Alessi Angelu.
 29. Petru al II-lea rege Român.
 30. Ioannu al III-lea rege Român.— Învinge pre Impăratul Baldwin.
 31. Borila al IV-lea rege Român.
 32. Transformări în România-Mare.
 33. Cum și când Regatul Român a recunoscut Domnia Turcească.

SECȚIUNEA IV-a.

Despre capacitatea Românilor.

34. Organele puterilor sufletesci.
 35. Cum nasce omul relativ la energia sufletului.
 36. Puteri principale ale sufletului.
 37. Cea ce contribuiesc mai mult la formarea caracterului.
 38. Împărțirea omenilor sub punctul de vedere al puterilor sufletesci.
 39. Despre intelligența Românilor.
 40. Români de sub jugul Turcilor.
 41. Români asedați în țări liniștite.

Post-scriptum. Despre limbă și ortografia nu știu ce să mai spun. Ceru tertare de la lectoriul luminat pentru errorile făcute în această lucrare, ca unu ce am stat multă timp în străinătate, fără a me ocupa cu limba Română. Și apoi astăzi în cea ce privesc limba, noi ne aflăm într'ua stare foarte curiosă. În addevără fiă-care dintre cei ce știu carte și are sistemul său, ortografia, sa, limba sa: așa în câtă am ajunsă a nu ne mai pute înțelege. Fără induoință limba nu va rămâne în starea de astăzi și timpul va face ceva și pentru lămurirea ei. Cu părere de rău vede cine-va însă că desrădăcănândă vorbele Slovenice, nu le înlocuimă cu vorbe Romănesci, eră în lipsa acestor-a cu Latinesci, ci cu vorbe Francesci. Ună mică numără de țiciri luate din limba Francilor n'arū aduce pōte stricăciune limbii. Dēră reulū se vede mare, fiind-că *prē multe* vorbe Francesci se introducū în limbă, mai allessū de unū timpū în cōc; de multe-orī chiarū fără nici-ua necesitate. Cu aste amănămă îndreptarea limbii, ca să nu țicu că o stricămū. Nu mă înfăcioșeqū aici ca îndreptă-

toriă: espunđ numai părerea mea, care pōte și să nu fiă dīreptă. Noi asti-a mai tineri asceptămū ca bărbați cel *competinți* ai națiunei (și suntū numerosī) să se adună prin îndemnulū Gubernului și luândū în considerare tōte dialectele Romăne, să ne arrētă cu autoritatea lorū calca, ce conduce la doritulū scopū, adică la ua îndreptare bine înțellēsă și *uniforme* a limbii.

S. H.

„Non cuius lectori auditoris placebo.“

(OVENSIS EPICOL. 140.)

PRECUVENTARE.

Acceste *Cercetări*, prin cari espunū *starea vechiă și nouă a Româniloră*, suntă adunate și compuse pentru usulū accellorū-a, cari nu posedū veri-ună cunnoscință chiară assupra accellui poporū. Scii bine că lucrarea mea nu ă perfectă și prin urmare nu pôte fi comparată cu scripturele bărbaților docți. Cu tôte aste lassū buccurosū pro lectorii mei să judice, decă vorhesă *addeverulă* sēu nu 7 rogū insă să judice cu dreptate și să'mi arrettă, de nu vorū afla osservările melle drepte, callea addeverului, lucru, ce dorescū din sufletū. Scrisse în limba Grecă dininsū; puteam în adevērū serie și în limba Română, căci nu ă asșiă de necultivată, lu cătū să nu pôtă cine-va scrie într'insa; dēră pentru că scopulū meū ă ca cartea să pôtă fi înțellēsă și de Români și de alți, căți cunnoscū susū numita limbă.

INTRODUCERE.

Fără-care națiune 'și are istoria sa. Tote însă nu sunt bine cunoscute în totă ce privește originea, foptele sêu limba. Asșiă la națiunile cello mică, ca și la cello vechie și fabuloase, întâmplîndu-se adese ori multe fapte încercate și acoperite de întinericî. În addevărul destulle fapte chiar la națiunile cello mari nu sunt bine înțelese, fiindu încercate și ornate de ună mulțime de fabule. Încercătura accestă provine parte din lipsa de oment capabili de a face cunoscută addevărul, parte din puțina cunoscută ce putea să oibă Istoricul despre faptele petrecute. Sunt popore, cari avîndu ore-care asemănare în moravuri și limbă, au fost luate pentru ună singură națiune de către Istoricul străini. De multe ori, de și se află tote cello necesare spre a pute cunoscce addevărul, cu tote aste autorii nu se unesc în tote. Scurtă, unii n'au avută meșlăoce spre a pute afla adevărul; alți avîndu-le n'au vrutū pre semne a cerceta cum se cuvine; alți în fine au creatū cu imaginarea loră lucruri neaddeverate. Mai sunt și scriitori, cari necunoscîndū fontănele Istoriciei s'au înjositū asșiă de multū, în cătū a lău Informări de la unu și de la altu din clasa

neluminată a poporului și a compune astū-modū totă ce arū fi aușitū fără nece-nă judicatū. De prissosū a spune, că ei asșiă făcîndū n'au pututū lăssa pentru posteritate veri-ună idee lamurită.

Între națiunile, a cărorū istoriă se află mai multū sêu mai puținū necompleteă, e și asșiă numita în limba părintescă *Români*: națiune mare și însemnată în vechime, după cumū ne spunū Istoricul cei mai denmi de Încedere. Români ocupă ună jumătate din Tracia, trei carturi din Macedonia și ună mare parte din Albania, unde cello mai multe cetăți de dinșii suntū locuite. În Ungaria, Germania și Polonia suntū numeroși. În vechime mulți bărbați ânimoși forțe au înfloritū în accestă națiune, cari în luptele lorū cello înfricoșate au sfărâmatū și subjugațū destulle țeri vecine, după cumū se va arretta mai încollō. Autorii nu suntū de acceși opinione, relativū la originea Românilorū. Causa accestei desuniri suntū ei înșii; necunoscîndū pre lungă altele, limba loră afundū, n'au pututū firesco descoperi addevărata lorū origine. Asșiă au ajunsū unii a țice că Români suntū de origine Bulgară; alți susținū că ginta Română e *Asiatică*; după opiniunea altorū-a, Români arū fi *Italiani*. Asșiă, se află destulle opinioni mai multă sêu mai puținū întărite. Studiîndū limba

Românilor și comparându Istoriile generale și cele particulare scrise despre dinșii, pôte cine-va fără greutate a depărta Iulianicul și a recunoșce lumina și addeverul în multe locuri.

Din titlul acestei scrieri se vede că eu n'am compassu *Istoria Română*, ci să adunare, ca să dicu așa, de osservări despre ginta Română. Avut de ajutorii în multe locuri pre Istoricii Bizantini și scriptura așa intitulată *Despre gințile oriștelor*, compassă de Ioannu Tannann, professorii de Retorică și Filosofii în Universitatea Hallei, hârbată, care mai despre toate a scrisu cum se cuvine. Scriptura astă, tipărită sunțu astăzi 33 de ani e din nefericire pré rară. Alară de aste am mai comparat multe fapte de astăzi între ele și am studiatu a trage și din ceste multe consecinți probabili.

Cartea mea se împarte în 4 secțiuni: I-a coprinde o lucrare critică asupra addeveratului nume alu națiunei; secțiunea a II-a coprinde un ossamenu despre antea locuială a Românilor și addeverata lor origine; în secțiunea a III-a espunú sinoptice câte-va fapte de rebellu, de cându națiunea Inlorea; în a IV-a arreitú cu probe că ginta Română e însemnată pentru inteligința și simșimintele selle cele filantropice. La aceste se mărginesce lucrarea mea.

SECȚIUNEA I.

Despre addeveratulú nume alú gintei noastre.

§ 1.

Istoricii ca să cunoșcă bine originea unu' poporú, osservá limba, vinéța, simșimintele și moravurile accellui poporú, precumú și locurile pre unde s'a asședatú pentru prima óră, popórele, între cari a viuntú, faptele și în fine scâmbările, la cari a fostú suppassú. Mai multú însú cantú a descoperi de unde vine numele poporului. În addeverú nu e micú folosú a cunoșce addeveratulú nume a unui poporú, după cumú scimú astăzi s. e. că Români sunțu așa numiți de la *Romula*; Maghiarii de la *Generalulá Moagherá*; Ellenii de la *Ellená* etc.'). Sciindú numele, cu mai puținá greutate putemú afla rãdęcina cerutá a unei ginti. Ástú-modú ossaminándú și eu, cautiú să afflu originea noátrá.

§ 2.

Diferite numiri s'au datú gintei noastre, parte de Istoriografi, parte de poporulú neluminatú. Numirea comuná astăzi e *Maghiari*.

său *Valach*. Așia suntemu numiți și în Istoria Bizanțului. Anna Comnena, dimpreună cu cei-alți istorici, dice că Nomofil²⁾ se numeșcă în limba populară *Vlachi*³⁾. În seclulă allă XI-le pentru prima oră se întâmpină această nume; căci în cursulă acestui seclă său pre la anulă 1027 (α χ'ζ') fură suppuși Români împăraților Bizanțini și trâmisiți ca pirași în contra Siciliei⁴⁾. Nemicu în addevără nu ă mai ușioră, de câtă a numi după voiă și fără judicată uă noșione său uă țerră; anevoiă însă se pôte afla numele propriu și caracteristică. Să vedemă dără, decă dicerea *Vlachi* său *Valachi* ă dată cu dreptu cuvântu de cătră străin. Fiindă-că noi, precumă și frașii nostri de dincoți de Dunăre, n'avemă și n'amă avută veri-uă-dată în limba noastră această dicere și nică ieră nu se vede scrișșă că noi ne amă numită *Vlachi*; din contră însă ca să dică așia cu răbdare, căci ajunsă în addevără pră comună. Dicerea *Vlachi* însă în seclă în dialectulă Slovenică *păstori*; meseria său profesiunea poporului arrătă numai și altă-ceva nemică, după cumă putea fi numite așia și alte popore de aceeași profes-

siune cu Români, încă și dicerea *Facinaclit* său *Pecenegit* în limba Slovenică vine de la *carnea friptă*, măncarea prin escellență a așia supranumitulă poporă.

§ 3.

Pôte cine-va să susțină că numele *Vlachi*, care arrătă profesiunea poporului Română, se pôte lua pră bine ca caracteristică, fiindă-că și alte semne precumă: lipsa învățătorei, necultivarea limbii etc. în distinge destallă de celle-alte popore. După cumă disșei mai sus, această nume nu ă propriu Românilor; câtă pentru celle-alte semne se va arretta mai încollă că nu suntă destalle și nu potă adduce veri-ună ajutoră contradicătoră nostri. Destalle popore fură necultivate în vechime, și în zilele nostre nu suntă puține. Nu cumă-va Ellenii s. e. născură lumină și cu limba loră cultivată? Limbele chiară celle mai frumose de astăzi, suna destallă de rēu la începută; și apoi câte nașuni se potă mândri cu direptate pentru frumuseța limbii; după cumă semnele disșei nu se potă lua ca caracteristice, asemenea și numirea *Vlachi* nu se pôte lua neci-de-cumă spre a distinge Români de celle-alte popore.

²⁾ Adică: păstori *nestorici* de pre munș.

³⁾ Alessand. cart. 8. p. 227.

§ 4.

Done opiniuni luminidă bazea acestei di-
ceri: unii susțin că Germanii ne au numit *Vel-*
chi (Italiani), numire ce dau și celoră-alte
popore de origine Latină; și că din *Vel-*
chi s'a făcutu *Valachi* și pre urmă *Vlachi*²⁾.
Dără se cuvino să credemă mai multă pre
Istoriografii cei vechi, cari assicură, că Sla-
vil ne au supranumitū asșiă în timpulū as-
șederei lorū în Dacia, Tracia și Macedonia.
În timpulū aceellū-a Româniū, ca și Romanii,
Grecii etc. era unu poporū micū, sōracū și
viuea pre munți ici și collō pascundū vitele
lorū; āstă fu viēta și meseria lorū cea prin-
cipale. Cunnōscemū în addevērū că *attari*
păstori în dialectulū Dalmatico-Slavicū se nu-
mescū *Vlachi*. Āstū-modū suntu supranumiți totū
de cătră Slavi și locuitorii munților Horvați,
cari n'au neci-nă asemēnare cu ginta nōs-
tră. De la Slavi *numele* trecu la Greci și de
la dīnșii, la cele-alte națiuni alle Europoi.

§ 5.

Istoriografii Bizanțului ne supranumescū

²⁾ Bruzen, *Dict. Geograf. Criticū* XII part. p. 603.
Unii dīntre Istoricii credū că această vorbă vine de la
Flacū, unulū din capii Romānilorū. Și Comerū toten
alși ē de această opiniune, nepotēndū afla veri-nă altă
explicare mai probabilă. — *Nota Trad.*

și *Moesi* sōū *Musini*, numire ce vine de la
Moesia, unde străbunii nostri locuissēră multū
timpū dimpreună cu alte popore. Destailū de
comunū ē și susū dīssa numire, și nu în-
sēmūă altū-ceva, de cătū că ni se dede și
nouē ca *locuitori* accellei țerrī.

§ 6.

Numirile memorate (§ 2, 3, 5.) de și
nu suntu proprie gintei nōstre, totuși însēmūă
ce-va, ce se pōte applica Romānilorū ca
și altorū-a. Dără cele-alte supranumiri, cre-
ate spre bătaiū-de-jocū nu se întēplină la
autorii cei vechi și bunii; ci numai la căți-va
semi-docii moderni, cari și figură că arētūă
multă învēțatură, creāndū attari supranumiri;
pre lungă alte facū și distinețiune între noi
și Romāni de dīncōci de Dunāre, numindū
pre cești din urmă *Caravachi* sōū *Macrovlachi*
(Romāni negri); ēră pre noi *Cațovlachi* (Ro-
māni schiopi). Vorba *Caravachi* vino pōte
de la grāulū *negru*, ce cresce cu indestillare
pre pământulū Romāniei. De multe-ori însă
să vede curatū că astă numire se dă Romā-
nilorū spre bătaiū-de-jocū. N'amū pututū în-
țellege în addevērū pentru ce lucru ni s'a datū
supranumirea de *Cațovlachi*; căci neci din a-
nalisea *fisicā* a vorbei, neci din cea *morale*
nu pōte esși veri-unū înțellessū. În sectiunea

a II-a se va proba că neci dialectul nostru nu merită această epitetă. În fine fiindu-că la neci unu dintre scriitorii cei însemnați nu întempinămă această dăcere și apoi fiindu-că s'a dată fără să există cea mai mică cauză, nu mă mai întindă: lassu diffinătorii să rișă și să se bucură de meseria lor!..

§ 7.

Căși-va ne mai numescă și *Tutari*, *Çintari*, susținându prin diferite argumente mai multă sevă mai puțin curioasă istoria acestei dăceri. Așși unii sunt de părere că susă-țis-sulă epitetă vine de la vorba Latină *sincer*; rămâne însă a se proba decă sinceritatea e propriă Românilor în genere sevă nu. Alții susțin cu străbunii nostri lucră așși numiți de la *censi* (censari); e cunoscută în addeveru că ei era suppuși la aceea dare cătră Capil lor; vorba însă *Censari* nu se întempină la neci unu istoric. Alții credu că dăcerea e caratū Slovenică, adică: *Sin-tarev*—fiu de împărat și voră să arătă prin această etimologia *originea împăratăscă* a gintei Române, lucru mai mult de rișă, de cătu de ôre-care probabilitate. În fine êccă și especarea altorū-a: În starea înflorită, naținea Română avea *cinci* împărați (çinçi-tari); și că de la *nume-rulă împăraților* Români, s'arū fi derivatū nu-

mirea de *Tutari* sevă *Çintari*. De și cești din urmă arătă că cunoscu ôre-cumă istoria noastră, cu tôte aste opininea lorū nu e dăreptă. În addeveru după comă voiă arctata în secțiunea a III-a, naținea a avută mai multă de *cinci* împărați; și apoi noi nu chemămă împăratul *Çar*, de și suntemă între Slavī, ci *anra*. Alfară de aste nu scimă decă a trecutū veri-ură datū dăcerea țar în limba noastră, căci nică-ieri nu se întempină. După căși-va bărbați docti, această supranumire nu copriade neci-unu înțellessū istoric din contră e vorbă de rișă, dată de cătră Săchi, cu tôte că și unil din Greci ne chia mă așși. Suntă sicuru și eu că această numire e fabricată în părțile aceste, căci e penă în etatea mea de șecce anni n'am auștită această vorbă în Turcia și apoi neci a se aude pre accollă penă astăzi. Așși ne gușătorii nostri venindū pentru prima ôră în Ungaria sevă Slavonia cadū în mare mirare audindū ură assemene supranumire. Pro lună aste, mai suntă încă și alte; dără credū nu bine să tacū. Destulle om șissū în addeveru spre a arătă că atlarī numiri nu se întempină la neci-unu *autorit* vechiū sevă moder și că prin urmare în deșertū se dau naționă nostre.

§ 8.

Noi ne numim în limba părintescă *Rumani*, adică *Romani*, păstrându pînă în zilele noastre această nume. Două opinii arătată cauza și temeiul numelui *Romană*. Mai întîiu Dion Cassiu⁶⁾ se esprime așa: Tracia e prima locuință aceluia ginte (după cum se va proba mai pre urmă). Mai tîrziu aceea țerră devenind provincia Romană, s'au asședat acolo oștrii Romane și coloni. În altare stare aflându-se locitorii Traciei, au învățat curîndu limba Romanilor. Professoriul Tunmann⁷⁾ a observat această faptă din câte-va țiciri, assemeni cu ale noastre, precum: *ghemelo muntea, monte regina, castello-novo, arina* etc. Pre la anulul 212, cîndu Impăratul Caracalla a dat pentru toți titlul de *cețatiană Romană*, atunci s'au numit și Tracii *Romani*⁸⁾. Alți cred că noi am căpătat numele de *Romani*, ca uniți ce eram prin sînge cu Romanii⁹⁾. Cîndu se va lămuri istoria gintei, vom vedea că aste două opinii nu pot fi resturnate, căci esplecă curată, fără violință și conformu cu addevărul, basea numelui *Romani*

§ 9.

Numirea de *Romani* e propriă Românilor nostri și frașilor din Transilvania, Romania, Banat. ; ne numim *Romani*, fiindu-că așa am fostu numiți și fiindu-că originea și limba e *Romană*. Nemicu astă-și nu se poate țice cu *temei* în contra numelui. E addevăratu că necl-unu autoriu espunendu istoria Romană nu ne chiamă *Romani*: dera arăttă celu pușinu că noi *asși* ne numem¹⁰⁾. După părerea mea bine au făcutu; căci altu-mintrelea prin țicerea *Romani*, era să avemu nă istoria cu totul neînțellessă. În addevăru, după cumu țicî mai susu, Impăratu Caracalla prin darea dreptului de cetățiană, făcusse pre toți supușii de origini diferite, a căpăta numele de *Romani*. Chiaru și Grecii atunci fură numiți *Romani* s'au Ρωμαῖοι. Așși, decă Istoriografi cei vechi ne numea *Romani* în istoria faptelor nașionei noastre, era să fiă imposibile astă-și, a înțellege decă se face vorbă de noi, s'au de alți numiți assemeni *Romani*. Dera după căderea imperiului Romei, nașunea ținendu numele, fiindu-că 'i era propriu, puten pro bine fi numitu cu addevăratul s'au nume, fără ca cu această-a să adducă veri-nă încurcatură.

⁶⁾ Dion. Cassii, cart. vâ Num. 23, 24, pag. 637—652.

⁷⁾ Hist. Oriënt. p. 240.

⁸⁾ D. Cassii, cart. Ob'. Num. 9, p. 1295.

⁹⁾ Bevez. Diction. Geograph. v. 604.

¹⁰⁾ Tunmann. Hist. Oriënt. p. 174.

§ 10.

Pöte cine va sä'nii face întrebarea urmätörä: Töte popörete, cari äü cäpötulä numele de *Romani* prin darea drepturilorä de cetätianä, n'äü öre dreptulä și elle a parla astälil acestü nune? In addevörü nu putemä smulge numele Romanü de la popörete, äszia numite prin darea drepturilorä cetätianesci; dörä nu se cuvine necl-de-cumü a öice cä le este propriü, cändü vedemä numai cäte-va öiceri Latinesci in limba lorü, uä origine cu totulü sträinä și nepästrarea numelui Romanü. Lectoriulü se va incrediña și mai bine mai incullo cä numele *Romanä* in töte caracteröjä Gintea nösträ.

SECTIUNEA II.

Prima locuință a Romanilorü și addevörata lorü origine.

§ 11.

Am consideratü mai susü Tracia ca prima locuință a Romänilorü, spre a puté afla mai usörör numele națiunei; örä nu cu scopü a cäpöta temeiü prin repetitiunea accellui nume, dupä cumü facü sofistil ordinari. Totü spre a mea usörinätä și alte locuri suntü considerate ca *probate*; insä cü voiü stäru a le

sustine prin diferite probe și a le face invederate.

§ 12.

Spre a întellege mai bine, cä Tracia fu prima locuință a Romanilorü, ä necessariü a descrie pro scurtü starea anticä accellei öeri și a arreita scätübarile principali, la cari a fostü suppressä.

Tracia ä uä öerrä a Europei între Muntele Emü (Gogia-Balkanü), Macedonia, Marea Egeä, Ellespontulü, Propontidea, Bosforulü Traciü și Marea Nögrä. In vechime locuitoril Traciei era mulți și animösi, dörä neluminați. Zamolsi le dede regule de bune moravuri. Tracil suntü cunoscuți pentru originea lorü cea vechiä și pentru bärbätia lorü. Despre armele accellui popörü äccä ce öice poetulü Ovidiü: *Traciä* se luptä cu sägitte, lazigil cu arcü.

Divinulü poetü Orfeü introducundü idolölatria dimpreunä cu filosofia sa cea poeticä, înaltä popörelü Traciü. Ellenil öicü cä ei descoperirä artile și sciințele, de și cunosceä cä Tracil fuserä primil professori de filantropiä și frumoöe artil. Dörä töte aste indatä s'äü ütätö de Ellenil, äjungundü in gradulü cellui mai înaltü alü puterei lorü. Spre partea Nordulü a riuulü Ponü se afla neam-

mestecate destulle ginți Tracice, păstrându și limba loră curată. Dără nu trecu multă și Ellenii începură a aduce coloni și în părțile accelle. Aștia înmulțirea locuitoriloră, negoțului, libertatea și alte cauze împinseră pre Ellenii a se respândi preste accelle locuri străine și în urmă a le supune¹¹⁾. Chiară din acceste fapte se pôte înțellege transformarea Traciei.

§ 13.

De la Tracii cei vechi, ca de la uă națiune forte numărósă s'aă derivatū mai multe ginți, dintre cari celle mai însemnate în Europa fură: Sapeii, Mesii și Geții¹²⁾. Mai pre urmă coprinseră multe părți din Macedonia și Tessalia¹³⁾. Dincoaci însă de Dunăre locuia spre termurii Mării Negre și al Meotidel.

§ 14.

Neci-uă parte a pământului n'a suferitū mai multe transformări, ca Tracia în care se afla locuitori de 14 origini diferite¹⁴⁾. Antetău veniră Grecii. După mórtea Regelui Macedoniai Lisimacū înaintară spre Tracia Celții

¹¹⁾ Tullmann. *Glut. Orient.* p. 327.

¹²⁾ Erod. p. 121. cart. 4.

¹³⁾ Strab. p. 187. cart. 2.

¹⁴⁾ Tullmann *Glut. Orient.* p. 338.

și fundară pre la anulū 278 ân. de Crist. unū imperiū, adducându cu accestū-a destulle turburări într'unū cursū de 60 de anni ap-prope. Pre urmă veniră Scordiscii Celticii dim-preună cu consăngenii lorū Voi și Taurisci și se uniră cu Tracii¹⁵⁾. Pre la versarea Dunărei la Marea Negră se asședară Sciujii¹⁶⁾. După cęști din urmă ajjonseră Bastarnii și Sarmatii¹⁷⁾. În timpulū împăratului Claudiū Tracia se transformă în provinciă Romană și pre la anulū 29 după Crist. multe ostiri Romane se uniră cu Tracii. Mai târđiū mulți coloni Romani veniră și occupară cetășile celle mari alle Traciei¹⁸⁾. Pre la anulū 279 d. Crist. împăratulū Probu addusse accello spre locuire Goții, Gepiții și Vandalii¹⁹⁾. Dintre Goții uă parte trecū în Mesia pre la anulū 382. alta remasse spre părțile Nordului a munte-lui Emū. Pre la anulū 334 se reintórseră cățiva în Tracia persecuteți de Slavi²⁰⁾. În țările illustrului Teodoricū intrară în accestă țerră și Ostrogoții, împinși de Hunii din Meotidea. Intre Dunăre și muntele Emū se asședară mai multe ginți Slave în timpulū lui E-

¹⁵⁾ Strab. p. 454 cart. 2.

¹⁶⁾ Strab. cart. 2. p. 468.

¹⁷⁾ Dion. Cassii cart. 66. Num. 23. p. 665.

¹⁸⁾ D. Cassii cart. 66. Num. 9. p. 1295.

¹⁹⁾ Vopisc. in Prob. capit. 18. p. 639.

²⁰⁾ Ensch. in viețu lui Constant. capit. 18.

racliu. Justinianu allu II-lé mai strămută încă de la Tessalonica câți-va Slavi²¹⁾. Constantinu allu V-lé chiâmă Armeni și Siuri și'i asșeșă în această țerră²²⁾. După puțină veniră Bulgari și ocupară muntele Emu și mai pre urmă Zagora. Incepură appoi și Pecenegii a intra accollô despre cea altă parte a Dunărei²³⁾ pre la anul 1028. In fine cei din urmă veniți in Tracia suntă Ușii sêu Comanli.

§ 15.

Limba Traciloru, fiindu suppusă la ne-numeratele acceste versări de popore diferite, s'a scâmbiatu asșiă de multu, in câtă ajunse a fi uă limbă Latinescă corruptă; cea ce este limba Română de astăzi. De voiă arrelta asșiă dără că in *Tracia pentru prima oră* a in floritu această limbă, credă că nemine posedendū ôre-cumū limba noastră, nu se va induoi despre *prima* locuință a Românilorū in *Tracia*. In cronicile lui Teofanu²⁴⁾ se affă uă addevărată urmă a dialectulu Românū, care inloria pre la finitulū secululu allu VI-lé. Hanulū Avarilorū, dice Teofanu, făcnsse captivū pre numitulū *Castu*, principio allu Româ-

nilorū resăritani, pre lungă murit cei mari a Constantinopolei. Duoi alți bărbați, asșiă nu miși *Comentoliu* și *Martinu* esșiră pre urmu din muntele Emu, unde se affă oscunși, c scopu a se versa in contra Avarilorū; scopulū lorū însă nu s'a implinitu din cauza următoris: Una din vitele încăreate, cădend josu, începu cine-va a chiâma pre conductoriulū vitei in limba părintescă: „*Tôrna, tôrna frate!*“ Militariū credendū că inamicul vinu in contra lorū, se puseru pre fugă, reșicund in gura mare frasea: „*tôrna, tôrna!*“ Acceste vorbe suntă *Române*; e pré invederatu c in vocea Românu se esprimea locuitorii Traciei inainte de a se respândi spre Macedonia Tessalia etc. Eecă uă probă și mai bună spre a arrelta ca Tracia lu cea mai vechiă locuință a Românilorū: E cunoscutu că Români fură numji de cătră istoriografi in seculu allu XI-lé *Vlachi*, adică păstori nomași c locuințele lorū pre munți. Caută să admitem asșiă dără, că Românii n'arū fi fostu numiți *Vlachi*, inainte de a fi păstori *mountiani*; in addevorū nu li s'arū fi datū altă-mintrelea u altare numire. Românii in vechime, ca unu poporū micu ce era, nu putea fi in liniște avendū a face cu popore puterice s e cu Grecii. Ce au făcută asșiă dără? S'au re-trassu in munții Traciei, ca la unu asșiă de

21). Teofan. p. 303.

22). Teofan. Cron. 15, Constant. Copron. p. 340.

23). Cedren. p. 721.

24). Teofan. Cron. ct 5, 5, Mave. p. 218.

neapărată necesitate în asemeni împrejurări. Astă-modu scăpară și Ispanii cei vechi în munții Pirinei; Goții în Crimeea, precum și mai multe alte popore.

§ 16.

La cercetarea originii unui popor e necesariu a lua sub vedere și limba. Astă lucru n'ară fi fost greă, de nu se afla și țiceri străine în limbela de astăzi. Prin mutările de la unu locu la altu atătoru popore diferite, nu remasse pre pământu veri-nă limbă, scăpată de vorbe străine. Analisându cine-va diferitele dialecte, se încredință ușorū de această amestecare. De prissosū a țice cū limba noastră face excepțiune. În addevărū destalle vorbe străine se întâmpină în limba Română; dără nu suntū și forte multe după cumū dechiară inamicii de urră, sēu acei-a. cari nu cunoscū affundū limba noastră. Limba Română după calitatea sa de astăzi e pussū pre acellū-ași gradū cu limba Grecă modernă, fiindū și cēstă din urmă plină de vorbe nu Ellenice. Omulū dreptū, posedendū ambele dialecte, cantū să confirmă cea ce țicū. Dialectulū Romānū e amestecatū cu țiceri luate de la diferite națiuni, dimpreună cu cari se afla Romāni în Tracia. Cu tōte aste uă jumelate e Latinescă precumū ne spune pro-

fessorulū²³⁾ Tunmann, după Dictionariulū pre învțătului preotū Anastasiū Cavalliotu din Moscopole²⁴⁾ și după toți, căți cunoscū limba Latină și cea Română. Diferința e numai că uă parte e curatū Latină, cea-altă posedē urme Latine și uă altă parte că este după limba Italiană, precumū se vede din țicerile următoare: *optu meși, mieđa nopte, casa, ieu, nu'la cunoscu, camiașa, fațiti focu* etc. Dără professorulū Tunmann²⁵⁾ crede că aceste vorbe precumū și câte-va alte suntū Latine rurati, usitate în provinciela ocupate de coloni. Atări vorbe în addevărū nu se întâmpină în limba classică a Romanilorū. Scurtū, cele mai multe țiceri suntū Latine, apoi Latine Provinciali; cello-alte multū mai puține suntū Grecesi. Despre addevărulū cuvântelorū melle se pōte încredința cine-va chiarū din țicerile următoare:

ROMANE	LATINE
farina,	farina.
albu,	albus.

²³⁾ Despre Ginj. Orūt. p. 338—339.

²⁴⁾ Preotulū Anastasiū Cavalliotu publică memoratulū Dictionariū Romānū în Veneția în anulū 1770, Cartea e în 8° și conține pagini 104. Pentru cei, ce se ocupă cu Literaturi Romānă în genere, se mai face cunoscutū, că pre Jângū alu lucrati despre dialectulū Romānū-Macedonianū e și Grammatica Professorulū Micelū G. Bolagi, înscrit de Viena în 1812.

ROMANE.	LATINE.
ursu,	ursus.
spuma,	spuma.
nepolu,	nepos.
sange,	sanguis.
ulregu,	integer.
acta,	actum, actus.
avdu,	audio.
acu,	acus.
munte,	mons.
punte,	pons.
fronte,	frons.
lînte,	lens.
îinte,	dens.
minte,	mens.
mutu,	mutus.
tusse,	tussis.
portu,	porto.
cherra.	currus.
hou,	bos.
iërba,	herba.
laciù,	laqueus.
ferbu ¹⁸⁾ ,	fervo.
adjutu,	adjuvo.
vicina,	vicinus.

¹⁸⁾ În cartea originală aceste vorbe sânt cu litere *Latine*; în privința ortografiei numai s'a făcută o mică schimbare. Literele *f. a.* une-ori nu se pronunță curată.

ROMANE.	LATINE.
barba,	barba.
lingu.	lingua.
dulce,	dulcis.
porcu,	porcus.
mulière,	mulier.
scriü,	scribo.
limba,	lingua.
umplu,	impleo.
pruna,	prunum.
arbore,	arbor.
arcu,	arcus.
lacrima,	lacryma.
cina,	coena.
daü,	do.
siate,	sitis.
fóme,	fames.
rao,	ros.
septamana,	septimana.
unu	unus.
ginda,	gens.
vine,	venit.
affóra,	foras.
essu.	exeo.
sciu,	ecio.
amaris.	mare.
morte,	mors.
scifure,	sulphur.
flamina,	foemina.

ROMANE.	LATINE.
cu-trubura,	turbidum.
firmintu,	fermento.
sóre,	sol.
đia,	dies.
filia,	filia.
sudóre,	sudor.
umbra,	umbra.
inima,	cor, forte ab anima.
ardu,	ardeo.
fumu,	fumus.
depunü,	depono.
cornu,	cornu.
céra,	cera.
capu,	saput.
ocliu,	oculus.
fačia,	facies.
ureclia,	auricula.
perli,	pili.
surdu,	surdus.
sinu,	sinus.
cépa,	cepa.
unda,	unda.
malliu,	malleus.
asteptu,	expecto.
ariciu,	erinaceus.
alaudu,	laudo.
dormu,	dormio.

ROMANE.	LATINE.
carne,	caro.
piaptine,	pectem.
sub{ere,	subtile.
linu,	linum.
lau,	lavo.
lupu,	lupus.
facu,	facio.
intru,	intro.
parte,	pars.
musca,	musca.
medua,	medulla.
furiga,	formica.
messü,	mensis.
muci,	muci.
apa,	aqua.
unglie	ungues.
arrupu,	rumpo.
țerra,	terra.
arripiü,	arripio.
uscatu,	excisatum.
noma,	nomen.
glieciü,	glacies.
patu,	patior.
virgira,	virgo.
maritata,	maritata.
nunta,	nuptiae.
sóca,	socrus.

ROMANE.	LATINE.
porumbu,	columba, forte a polumbe.
amaru,	amarus.
ossu,	os.
cósta,	costa.
pielia,	pellis.
splina,	splen.
palmuncle,	pulmones.
macu,	manduco.
multu,	multum.
unflu,	inflo.
sorbu,	sorbeo.
soçiu,	socius.
ferru,	ferrum.
dissicū,	disseco.
alliu,	allium.
cane,	canis.
seminu.	semino.
cruce,	crux.
asternu,	sterno.
apprópe,	prope.
frengo,	frango.
ólla,	olla.
locu,	locus.
cantecu,	canticum.
missale,	mensale.
caşiu,	caseus.
sanetate,	sanitas.
somnu,	somnus.

ROMANE.	LATINE.
ungu,	ungo.
luna,	luna.
stélla,	stellae.
adducu,	adduco.
serpe,	serpens.
oste,	hostis.
staruteşu,	sternuto.
calcanis,	calcaneus.
nelu,	annelus.
tuşine,	titio.
iapa,	equa.
orşiu,	hordeum.
capestru,	capistrum.
burete,	boletus.
vulpe,	vulpes.
pulliu,	pullus.
corbu,	corvus.
natura,	natura.
planta,	planta.
lumiina,	lumen.
grandino,	grando.
favru,	faber.
perdu,	perdo.
grossu,	grassus.
forşica,	forfex.
pescu,	piscis.
pane,	panis.
disşoluşu,	discolis.

ROMANE.

ȋngite,
 vintu,
 rașele,
 fulgirare,
 adanca,
 margine,
 pușă,
 sufranciallo,
 annu,
 aieri,
 nare.
 barricu,
 manica,
 vinele,
 beșica,
 puricu,
 rugina,
 ginere,
 nora,
 veduș,
 'nsuratu,

LATINE.

digiti.
 ventus.
 radii.
 fulgurare.
 aduncum.
 margines.
 puteus.
 supercillia.
 annus.
 heri.
 nares, ium.
 umbillicus.
 manica.
 venae.
 besica.
 pulex.
 rubigo.
 gener.
 nurus.
 viduus.
 uxoratus.

Ecce și câte-va alto ȋceri Romanesci:
 anarga, voi, siponia, nica, scumpu, cice, fara,
 scapu, spune, pulianu, afflu, niicșioră, 'ngropu
 lala, scandura, carghia, cini-va, drama, fiata,
 trupu, agudescu, aramanu, 'nviasta, arracu,
 attumcia etc.

de la *excipio*; *aramanu* de la *maneo*; *scandura* de la *scandula*; *'nviasta* pare că vine de la *vesta* seü *non invenusta*, fiindu-că la înșorașil de currundă, femeia chiară cea murrilă, se arrättă destulă de frumös.

§ 17.

Vorbelo străine și mai allessü Grecescu precumü: *amartie*, *assime*, *amome*, *axiu*, *aplo*, *vulla*, *gherachina*, *dafina*, *dochimi*, *icöna*, *irone*, *etimu*, *calamaru*, *casside*, *condiä*, *cucuriao*, *levendu*, *lichöna*, *metru*, *nipiu*, *nomipappu*, *scutide*, *tufesche*, *cascu*, *horia*, *felisescu* etc. trecură în limbă din cauza relașunilor nöstre cu mai multo popöre²⁹⁾. Și limba ce

²⁹⁾ Vorbelo ca *axone* din la acmon, onis; *vulla* de la bulla; *icöna* de la icon, onis; *calamaris* de la calamus etc. nu sunt de îllăturat, în limba Română în genere și mai vltrosi în dialectul Macedonianu se întâmpină să mult jme de vorbe de origine Ellenicä, dintre cari destulă sunt atâtși necesitate chiară de poporulu Ellenicü. Ecce pușine dreptü exempla: *plăcintu*, *frico*, *peripodü* [ciurpu] *prăpătu*, etc.

Pe lungă vorbelo de mai susă, prin cari reppasul Român arrättă că limba Română e în addevăr Română n'arü fi pôte de prisosü a pune sub vederea lectorinulu äncă câte-va vorbe usitate pe la Românii de dincoala de Dunăre: *pollicerü* [degetul celü mare] de la pollex, icis; *flex* [amochine] ficus, i (ä); *ogru* [țerra] ager, agri; *decere* [năutü] cicer, oris; *aușd* [struguri] uva, uvae; *pinu* [mălișü] pinna, i; *pecurariu* [ciobanü] pecuaris, rii; *năud* [zăpădă] nix, ivis; *veștu* [postevü] vestis, i; *boce* [glășü] vox, cis; *lăngidü* [bolnavü] languidus, a, um; *carne macră* [slabă] macer, crn, um; *ozpe*, *ășpeș* [um]

mai curată își perde pucină câte pucină frumuseța, cându nu luămă a-minte conservarea ei. Unu lucru assemene tristū pățiră și Grecii de astăzi, vechii nostri vecini. Limba loră n'arū fi perdutū frumuseța sa, de s'arū fi interesatū a usita neconenitū curatele vorbe Ellenice în locū de ceste străine și a lua în sémă conservarea cellorū bune. Neci Romānii n'arū fi pățitū nă attare nefericire, decă ei arū fi studiatū a înlătura vorbele străine și a se espreme câtū se pôte *Latinesce*. Postă-a ore cu puțină să se pōrtă altă-mintrelea

salicū) hospes, hīs; *hăgū* (sărutū) *hospium*, *hospitare*; *mas-curu* (bărbătescū) masculus, n, un; *stomatū* [femeescū] feminus, n, un; *locaonica* (cărnatū) *loconica*, ac; *hosseseu* (îmbracū) *investio*, ire; *molare* (catră) mola, ac; *muru* (sădū) murus, ī; *caprina* (lăna etc. de capră) *caprinus*, a, un; *vingiff* (două-șeci) *vingintē*; *ceva* (gaurū) *cavus*, ī; *romu* (verzū) *vomo*, are; *fevră* (friguri) *febris*, ac; *curabeta* (dăvlecū) *curculita*, ac; *cusoricu* (rudă, vărū) *consociatus*, ī; *ceva* (vărū dulce) *sura*, ac; *lomia* (gherdășet) *lamiae*, arun; *pecaot* (banū) *perunia*, ac; *chel-heriū* (dulapū; cūmarū) *cellarium*, ac; *herdia* (slanina) *lardum*, ī; *ceculū* (glăgū) *oculus*, ī; *copiū* (măltine, tur-nū) *copia*, ac; *ucalinescū* (pădeseu) de la *meus*, sic; *demandu*, are... (a înărcina cu ceva etc.) *demandu*, are; *crocu* (sofanū) *crocus*, ī; *capisteria* (unū felū de copă-șă, în care au înărcinā pînca) *capisterium*, ī; *serica* (unū felū de veștină) *serica*, ac; *nerca* (mamma vi-trigū) *noctua*, ac; *calțoa* (talorū, strachinā) *catinus*, ī; *șera* (ferestre) *sera*, ac..... Mă mărginesc la aste; mi țirgū voi demonstra, că dialectul Romān-Macedoninū de și *neutilizat*, totuși *posede* (lucru de mirare!) un număr de vorbe, care de care mai frumoșe,

Not. Trul.

și să înveță limba latină, aflându-se în popore de diferite origini și sub jugul marū altū Turcilorū? Nu sciū veri-unū lucru mai folositorū pentru lămurirea limbăi așară de studiul limbii Latine; 'iū recomandū așară dēră consăngenilorū mei.

§ 18.

Viu acumū la scopulū meu principiu la cercetarea adevăratei origini a Romānilorū. Domnu Tunmann crede că Romānii suntū strănepoții Tracilorū cellorū vechi, dēră a mestecați cu mai multe popore. Partea lăia acestei opinii voi înțelege așa: Romānii suntū strănepoții Tracilorū mai mult din punctul de vedere alū *locuței*, de o parte de alū *săngelui*. Căci I-iū neci-unū istoric n'a notatū cumū că Romānii sū fostū veștă uă-dată numiți *Traci*; II-le limba Romānă neauđită în Tracia, înaintea aședărei celorlorū Romane; III-le professoriulū Tunmann insuși sciē prē bine că limba nōstră posedă *pucine* vorbe Tracice sōu Getice. La partea cea-altă însă a părerii selle „dēră amestecați cu mai multe popore“ me suppunū, la ună opiniune fundată, după cumū s'a vērū mai susū (§ 14).

Romānii suntū strănepoții Romanilorū niți în Tracia. S'a arretatū că Tracia dep-

provincia Romană în fițele împăratului Claudiu și că se asșează acolo colonii Romane; că limba noastră   Latină și că înflorise pre la finitul secului al   VI-le în Tracia, adică după asșezarea coloniilor Romane. În fine chiaru moravurile Românilor m rturesc în favorea originii Romane.

Fiad -că istoriografii s nt *fontanele* Istoriei și că partea aceea a Istoriei merită mai mult încredere, care   fundată pre marturiile drepte și addev rate alle istoriografilor, de c t  cea basată pre consecinți trasse din  re-cari impregiurări; de aceea voi  adduce a-minte căi-va dintre dișii spre întărirea cuvîntelor melle. Cism , între cei-alți scriitori ai Bizantidei, crede că Rom ni s nt   colonii Romane²⁰⁾. Am ar ttat după mai mulți istorici, cum  că s'au adduss  în Tracia colosi și militari Romani. Calcocondil   ice că Rom ni (ell  'i numesco Vlachi) nu numai limba Romanilor de și corrupt , vorbesc  d r încă și moravurile și purtările lor  mit ²¹⁾.  st  scriitorii voesc  s  ar tt , mi se pare, că originea n str    Roman . Și mai curat  se espremo Basili , archiepiscopul Zagoriei, în epistola sa c tr  Papa Innocențiu al   III-le pre la anul  1204; Rom ni,  ice ell , se

²⁰⁾ Curt. S. pag. 152, Edit. Paris.

²¹⁾ Curt. II. pag. 40-41.

tragă de s nge Roman ²²⁾. Innocențiu însuși scriind  Regelele Ioann  (frate și successoriu al   fundatoriului Imperiului Rom n  n Tracia)  ice, că *ell  dinpreună cu suppusii sei se tragă de la Romani*²³⁾. Apoi și Regele Ioann  se espreme asșii într'  epistolă a sa c tr  Innocențiu: „Noi Calo-Ioann ²⁴⁾ Regele Românilor și al   Bulgarilor, mul naim  cellui a tot  putinte, că no a adduss  a minte s ngele și patria, de la care descidem  etc.”²⁵⁾ Pre lungă aste, preotul Diocli se espreme în modul  urașitor : „. . . Bulgarii suppuser  Macedonia  ntreg , apoi tot  p m ntul Latinilor; ceș  pre atunci se numia Romani,  r  asșii Mavrovlachi, cu alte vorbe, Negri-Lafii²⁶⁾.” Acc st   semnare se va considera p te ca   probă de origi-

²²⁾ Act. Innocent. III. pag. 31, Num. 67, successori de s nge Roman  etc.

²³⁾ Calo-Ioann , Domnul Românilor și al   Bulgarilor,   spre folsul  u în nec t  vieii și în cea etera protru  ntalitatea sa, ca să fi și în  pulo Roman , după cum   est de s nge; și poporul țerei tello, care  ice că se trage de la Romani, se curvie, a uraș dogmatelo  bsericeei Romane.

²⁴⁾ Calo-Ioann  adică: Ioann  cellu Buș. Ioann  c pitu  st  episcopu no numai cu Prinsipe, ci și cu creștină acedens .  n fițele acestui Rege în fundul Cronici asșii numit  după numele său, precum și  bsericea s ntului Demetriu, cunoscut  sub numele de B san.

Not. Trad.

²⁵⁾ Act. Innocent. III. p.   num. 66.

²⁶⁾ Pag. 388.

nea Românilorū de dincoci de Dunăre; însă să se allătură cu cele ce espunū la paragrafulū 21. In fine și cele următorie suntă de luatū a minte: „... Cu tôte aste ei ne-
 contenitu se numia Romani; pre de uă parte, fiindū-că simția că in vinelo lorū curge sânge Romanū; pre de alta, fiindū-că după cunoscutulū mandatū aliū împēratulū Caracalla, *toți* locuitorii imperiului Romanū fură numiți *Romani*, precumu: Tracii etc.²⁷⁾.” Credū că aceste marturie suntū destalle spre a se incrediința sîă-care, cum că Români suntū strănepoșii Romanilorū. Fiind-că însă Tracii cei vechi sū viuatū in armocia cu colonii Romanii și nū invēțatū in pucină timpū (§ 8) limba Romană, de aceea se cuvino a crede că aceste doue popōre s'au unitū prin sânge și prin armare a țice, că Români suntū asemenea de sânge Traciciū. Eu nu pociū nega acestū lucru, căel posibilie pare unirea lorū. Cu tôte aste însă, *prima și principale* origine e de la *Romani*.

§ 19.

Unii credēndū că opiniunile susū espuse (§ 18) suntū false, studiū a demoastra că ginta Română nu e de origine Latină, ci A-

²⁷⁾ Ioan. Crist. Engel. Despre expedițiunile lui Traianū in Dun. etc. pag. 283.

sialică. Așșia după ei, Români nū suntū altăceva, de câtū Bulgari, sēu cellū pucină că suntū veniți in Europa dimpreună cu cești din urmă. Pōrto invederatū, pare, că vorbesce despre aceste Rubriciū, care țice că *suntă vecini cu Bascirii*; ecă ce mai țice: in timpulū necellū-a se oppuseră Vlachii, Bulgarii și Vandalii; fiindū-că aceei Bulgari suntū veniți din Bulgaria-Mare, cu și cei ce se allă spre Dunăre apprōpe de Constantinopole și Palestina, numiți Ilac sēu Vlac²⁸⁾.” Din aste cuvēnte nu esse ce-va de contrariū opiniunii nōstre, fiindū-că și Pœoenegii, termināndū resbellulū lorū cu Rusșii și Grecii, trecură in Asia și se dusseră spre Bascirii. Rubriciū așșia dēră țice numai (după cumū osservă și Tunmann) că asemenea și Bulgarii era apprōpe de Constantinopole și că împōcași fiindū cu Români, fuseră numiți mai de multe-orī *Vlachii*; așșit-a suntū veniți din Bulgaria-Mare. Alții susținū, că Români suntū *strānepoșii Bulgariloră*. Inșă neci-unū scriitorū vechiū, neci-unū contimparanū sēu vecinū, ca să țicū așșia de dīașii, n'a făcutū necestū errōre; din contră, sîă-care osservă diferența acestorū douē popōre. Și appol de era așșia, cauta ca nū mare parte din limba Română să sîă asemenea cu limba Bulgarilorū; ces ce nu es-

²⁸⁾ Cronica. XXIII pag. 49.

sistă, după cum se poate înțelege și din dicționele Române, espuse mai sus. În limba Română se află în adevărul lor și collă câte-va vorbe Bulgare, dără aceste s'adoptară mai târziu în Moesia, adică unde Românii locuiau împreună cu Bulgarii. În fine, cea ce este învederată foarte, e că scâmbarea reciprocă a numelui între Români și Bulgari se întâmplă pre la anulă 1186 din cauza coalițiunii ce există atunci între aceste două popore.

§ 20.

Se cuvine poate a responde și celorlă, ce facă următoriele propozițiuni: I-ia "... că cuvintele ale lui Innocențiu, Cinamă, Diocla și altoră-n n'assicură altă-ceva, de câtă că Românii încă din timpul Romanilor locuiau dincoace și dincolo de Dunăre."

Acceste se potă dico pentru Cinamă și Calcocondilă, cari nu vorbescă pré lămurită despre originea Romanilor; fără să arată însă veri-nă origine diferită. Pre cândă accești scriitorii dică, că există nă mare asemănare între Români și Romani, mi se pare, că noi n'avemă dreptu de a nega consăngunitatea loră. Cătu pentru Innocențiu și regelu Ioană, ei se espremă foarte curată în epistolele loră, dicundă: că suntă unși prin sânge.

II-le "... Românii nu suntă de origine

Romană, fiindă-că tôte dicționele limbii loră nu suntă Latine, s'ou derivate din limba Latină, s'ou cellă pucină prin analizea loră să putemă afla rădăcina Latină."

Cine cunoșce câtă putere se poate de unei limbe prin unirea unui poporă, accellă-n va recunoșce usșioră, că accesă propozițiune e fără judecată.

III-le "... Românii, ca strănepoși, ce dică, că suntă, ai Romaniloră, ară fi avută dicționele limbii Latine, fiă și stricte: cea ce nu există. Ei, s'ou le strică și mai multă, s'ou le lapedă cu totulă."

În țerrile, unde se află locuitorii de diferite origini, accello se poate vedă mai totăde-una influința reciprocă asupra unei limbe. În atare stare aflându-se, ei suntă constrânși a înlătura vorbe din limba loră și a adopta străine, s'ou a le scâmba, spre a pută lămuri mai bine cugetările loră. Dără nă asemenea impregiurare nu se poate lua neei-nă-dată cu nă armă în contra originii unui poporă. Unde Românii era uniți cu mai pucine giși străine, accello și limba remasse mai Latinăscă în Gopiyta s. e. și în giurală patriei melle Ptolemeide se audă în vorbire mai multe dicțione Latine, de câtă în alte părți. Așșă cumă dică, accesă nu lasemă ce-va în contra originii. Uncești de estădi...

încredințată strănepoți ai Maghiarilor, de și de multe-ori nu se auză pretutindine accelerași vorbe.

IV-le. Unii, în fine, zic și aste: „...Românii, ca strănepoți ai Tracilor, de origine Romană, căută să aibă multe semne, prin cari să putemă recunoșce nașioră aceea origine; cu alte cuvinte, să vedemă printre ei, oameni luminași și apoi ună gustu și nă ardore adde vărulă pentru arti și științe.”

Totă propozițiunea e fără temei; căci instrucțiunea nu pôte fi ereditară, neci se pôte comunica prin natură, după cum e ignoranța. Zelulă pentru instrucțiune și arte se însuflețesco și se stimulă prin *exemple*. Gustulă pentru învățătură assistă, dără rămăno sterile, din cauza pediceloră, ce întâmpină. În secțiunea finală voiă vorbi și despre capacitatea Româniloră. Destule s'au zissu, mi se pare, spre a demonstra, că suntemă de sânge Romană.

§ 21.

Scopulă meă nu e ca să vorbescă nică despre Românii din Transilvania și România; dără nu pociu să n'adducă a minte cellă puțină scurtă, că acei Români suntă frați cu noi; lucru, ce se vede curat și din numele loră. (căci și dășit se numescă Români) și

din limba loră, care e una și aceeași cu a noastră, afară de câte-va vorbe Slovenice; se înțelegu însă unii cu alții mai totă de-una. Professoriulă Tinnmann zice curat, că acei Români suntă frați ai noștri. Gepeară²⁹⁾ vorbeșco despre ei în modulă următorilă: Românilă din Bulgaria sêu Moesia suntă străbuni ai Româniloră din Dacia Traiană. Georgiă Șincai numesco pre toți Românilă *Daco-Romani*³⁰⁾; zice, că formăză aceeași ginte toți, celă din Dacia Traiană, Moesia, Albania, Macedonia etc. Așșă dără noi nu putemă face între ei neciună distincțiune.

SECȚIUNEA III.

Despre resbellele Româniloră.

§ 22.

După ce amă respunsă celloră, ce se oppună a recunoșce originea noastră cea Romană, propunendă cele cuviincioșe; bine e să trecemă acumă la altă ceva: să espunemă câte-va fapte Române istorice, necesarie spre a bine cunoșce starea loră cea

²⁹⁾ Inter. Max. Princip. Transilv. pag. 7.

³⁰⁾ Daco-Rom. Dialect. Cătră lectoriulă prof. pag. 3. gintă, care vorbeșco aceeași limbă coruptă a Româniloră, mi place, s'ă da nă numire comună de *Daco-Romani*.

vechiă. Voiți aduce a minte numai faptele și impregiurările cele principale pentru împlinirea scopului meu. În adăvărul năspunere întinsă ar fi cu totul de prisos să aicl, fiindcă toate se află scrise cu îndestulare în Istoria Bizantină, adică în Istoricii: Niceta Coniata, Georgiu Acropolita, Ioannu Cantacuzenă, Anna Comnena, Zonara etc.

§ 23.

Românii la început, ca veri-care ginte, era ună popor mic și neînsemnat; petre- cea nă vieță de nomazi pre munți; gemea sub jugul împăraților Bizanținului și nect-nă faptă demă nă era cunoscută. Mai târziu, Românii se înmulțesc, capătă avuție și puteri și în urmă cuprindă provinciile d'impregiură. Ca păstori, deveniră forte avuți. De prințendă tinereea la venetă, ei produsseră militari antmoși și înaintară asia de mult, în cătă împăratul Andronicu celău Vechiu fusse constrâns de frică, a depărta mare parte de Români în Asia-Mică. Cu multă argintă mai târziu nă putată rescumpăra dreptulă de a se întorce în patria loră.

Dintre Români, cei mai faimoși fură locuitorii muntelui Emă. Ei împliniră asemenea și faptele cele mai demne, liberându-se de sub dominarea împăraților Bizanțini. Éccă

puține cuvinte despre libertatea loră, după Niceta Coniata, carele cunoscea de aproape toate faptele, precum și după Georgiu Acropolita. Pre la anulă 1186 împăratulă Isaacu Angelu voindă a lua de soție pre fiia lui Belo, regelă Ungariei și a face prepărările cuvincioase pentru numă, îngreună cetățile din giurul Anchiatalului cu dărt forte mari. Români dimpreună cu locuitorii muntelui Emă înfrirându-se de aceste mesore, declară rescôla loră în contra imperiului Bizanțină. Capii acestei miscări suntă frații Asană *) și Petru. Unindu-se și cu Bulgarii, acești doi liberatori fură aliesși de regi ai Româniloră. Asană însă é fundatorulă gubernului Română.

§ 25.

După complecta loră rescôlă, Românii luândă armele în mână, se revărsă prin sate și cetăți; intră în colatona Preslava și o ruină amară, luândă în servitudine nă mulțime de ômeni. De aci Asană trecu în vicinia Sciunji, luă mulți dintre ei și se întorse în Moe-

*) É probabilă, că numele Asană é același-nși cu Samuclă după cum se vede din epistola regelă Iosnă ôtra Imocentă ală III-le; în această su se află scrisă imiele Asană, ci Samuclă, éccă cumă dice: "dintre regi cel vechi, unu é Samuclă și celă-ală Petru.—Acta Innocent. III-le Num. 68.

Constantin Angelu. Accesul-a prin cunoscințele selle strategice mărgini și împucină bărbăția lui Asanū. Mai pre urmă, după ce s'a înălțat la demnitatea de Cesare, pentru faptele selle celle mari, și și a perdut lumina ochiloru în Nisa, între Adrieanopole și Filipopole, a început Românii crâși a merge înainte; mai virtosă după ce s'a trâmîssă în contra lorū unū unchiū alū împăratului, a nume Teodosiū Castamonita, carele nu putea inspira neei-uă frică Românilorū.

§ 28.

După mörtea lui Isaciū, întâmplat în anulū 1195, Constantinopolea n'a avută neei-uă liniște. Successoriulū tronului Alessiū Angelū făcu în addevöră multe spre a adduce pacea între Românii și Grecii; dără, nu voiadū a se suscrie la celle propusse de Regele Asanū, tote fură în dezertă. Împăratul atuncî se vădu constrânsă a da ordin pentru nemicirea planurilorū, preparate de Românii și a trâmîtte pre ginerele sēu Isaciū Sebastocratoriū cu oștire în contra lorū spre a aduce ore-carî pedice la necontentitele lorū incursiōni assupra Serrelorū și altorū cetățî. Regele Asanū la tote aste nu se turbura; ellū nu sufferia să ascultă neei pre omeniū sēi, carî spunea de înfricoșatele preparări împără-

tesci; cu scopū mai multū a iū face a se prepara mai bine și a lua a minte mesurile necesarie pentru resbellū. Pucina diligență, ce arretta împăratulū, făcu pre Asanū a și înținde mai multū puterea sa. Sebastocratoriulū Ioannū, principe fricosū, fără să cercetēdă numerulū și puterea Românilorū, plecā îndatā assupra lorū. În acellū resbellū, după ce și a perdutū mai totā oștea, cădu și dînsulū în mâncle Românilorū.

§ 29.

După pucina regele Asanū muri, uccissū furesce de unū hărbatū a nume Ivancu, lăsândū în loculū sēu pre fratele Petru. Mörtea lui Asanū intristā asșiā de multū pre consăngenilū sēi, în cătū toți jurară a și resbuna. Ivancu coprinđendū Turnavulū, nă celate forțe latăciū a montelū Emū, cerea cu rugăciune șjutoriū de la Împăratulū Alessiū, șicundū i, că ē timpū favorabile pentru complecta subjugare a Moesiei. Împăratulū lă ascultā în addevörū; ajungundū însă apprope de margiile Moesiei și adducundū și a minte de expedițiunile necesitōrie de mai înainte, se întorșe inapoi. Assiā Ivancu văđendū neptăniūa sea de a se appēca în contra regelū Petru, i se suppusse pre ascunsū.

§ 30.

Gubernulă Română trecu de la Petru la alii trei frate Ioannă, pre care unii numescă Ioanniciă, ăra alți Calo Ioannu. Fapta cea mai însemnată în zilele acestuia fu învingerea Cesarului Balduină cătră anulă 1205; adică, după ce Balduină afflase de unirea Greciloră cu Românii. Pentru ăstă lucru, Balduină 'lă înspăimânta cu incursiuni înfricoșate. Ioannă demândă atunci, ca toți Grecii să se întorcă de unde s'au fostă trimiși și să plăcă pre ascunsă. Grecii îndemnară la rescălă multe cetăți din Macedonia, dintre cari căte-va fură resubjugate de Balduină. Cu toate aste Grecii coprinzându Adrianopolea, se bătură de multe-ori cu oștea lui Balduină, adducundu'i multă stricăciune. Regele Ioannă trimise ăntăiași dată la câmpulă oștei Cesarului căți-va Sciuși, cari s'au întorsă în appol, fiindă respinși; mai trimise pre armă alți, cari sciură a înfricită aștia de multă oștires, în cătă să o facă a'i persecuta pēnă spre părțile, unde se afla cei-alți. Balduină perdu atunci uă multime de omeni; ăra diasulă prinzându-se, fu condussă la Turnavă. După acceste și alte mai multe fapte însemnate, Ioannă addormi cătră anulă 1207.

§ 31.

Allă patrală rege Română fu nepotală lui Ioannă, aștia numitulă Florila seă Borila. Acestă-a împărăți pucină timpă. Fiulă lui Asană, întorcundu-se, după mörte; unchiulă seă Ioannă, din Sciușia, unde se afla în servitudine ca prinsă în resbellă, 'l scōsse ochii și'lă detronă.

§ 32.

În zilele regelă Ioannă-Asană multe transformări se făcură în *România-Mare*, aștia numită, după Niceta Coniatu, partea cea mai muntōsă a Tessaliei, care 'și avea propriulă seă Domnitoria. Teodoră Commenă, Despotulă Epirului, călcându învoirea făcută cu Ioannă-Asană, bătu pre vicinii Bulgari și uni uă mare parte 'din Tessalia ca țerra, gubernată de dînsu. Acestă faptă a constrănsă regele a'i declara resbellă și a'lă nemici cu totulă. Regele Ioannă-Asană prin politica sa ajunse a supuna nu numai cetățile Adrianopole, Bolere, Sere, Pelagonia, Prilepă, ci ăncă și România-Mare, după captura despotului Teodoră. Cătră anulă 1234 regele Ioannă-Asană mōrîtă pre fia sa Elena cu Teodoră, fiulă împăratului Ioannă Duce și luă și diasulă de soție pre Irene, fia despotu-

lui Teodoră; aceste făcură pre Regele a da libertatea despotului. Costii din urmă trimise în Italia pre fratele său; de unde întorcându-se, se duse pre mare în România-Mare, cuprinsse cetățile Larissa, Platamona etc. și plecă lăsându în locul său ca successoriu pre nepotul său Micaelă.

§ 33.

Cătră anulă 1241 murindă regele Ioannă-Asană advent la tronă Callimană, alllă cincilă rege Română. A espune aici toate faptele, tractatele etc., câte se făcură în zilele acestui rege, ă a mă depărta de scopulă meū; adducă a minte numai pre scurtă: în ce modū regatulă Română a recunoscută domnia Turciloră.

Despotulă Micaelă, cărai întăllă său Teodoră lăssasse successiunea cetățiloră Larissa, Platamona etc. întări ca domnitoriū în România-Mare pre fiulă seū Ioannă. Nu trecu multă însă și veniră gințile din Nicea și ă cuprinsera. În zilele domniei a fiinulă Despotulă Ioannă veniră Cataloni și ruinară mălă totă Tessalia. Cătră anulă 1318 murindă Ioannă, ținutulă de sub domnia sa se împărți: ună parte fu ocupată de Cataloni, alta de Andronică celălă vechiū și remansulă trecu la alți. Măl târziū Andronică uni România-Mare cu

Imperiulă Bizantină Ioannă Cantacuzonă ă măl subjugă pre urmă și pusse pre unchiulă seū Angelă ca domnitoriū. După aste, trecu sub domnia Despotulăi Etolei Niceforă și în fine spre anulă 1312 parte din Tessalia se suppone de Amurată Gazi; părțile meridionali însă sub domnitoriū Cerneiloră ținura până la anulă 1394, până cândă veni Beiazittă și pusse termină în domnia loră.

SECȚIUNEA IV-a.

Despre capacitatea Româniloră.

§ 34.

Suntă ămeni, cari nu știū, ce ă omulă în genere; și cu toate aste, judică și se esprenă cu răpefecțiune despre chestiunile celle măl înalte, relative la omă, ca despre ună lucru pre ordinariū. După *attari ămeni semidocti*, noi Români, dimpreună cu frații nostri din Transilvania și România ne aflămă în gradulă celălă din urmă alllă capacități. Spre a arăta, cumă ă acci ămeni nu vorbescă cu temeră, mă rogă a mi se ferta a face analiza următorisă.

Omulă, făptura cea măl perfectă a Creatoriului, se compune din *suffletă și corpă*; ă-otădoue suntă admirabili pentru funcțiunile loră.

celle diverse și armonice. Diferitele puteri ale sufletului își-aū propriile lorū organe în mēduā; cândū organulū nu se află în bună stare, seū cândū ē atinsū de veri-uā lângore, atunci ellū nu pōte manifesta proprietatea sa în perfecțiōne. De aci urmēdă variele stări a ōsșelorū capulū, adicā varietatea formel, mărīmū, aduncīmū seū înflătūrei capulū seū craniulū; și de aci vino varietatea, ce vedemū între ōmenī, relativū la înfăcioșarea puterilorū sufletesci. Materia mēduel, din timpul formārīl omulū, își face energia sa în ōssele craniulū, analogū cu calitatea sa; cea ce face a fi multe varietăți în intrulū capulū. Cretinū, cărorū nu numai starea capulū, ci și a trupulū întregū ē neregulatā, sūntū ōmenī fără necī-uā capacitate; la ei d'abia se vede uā schinteā de judicatā.

§ 35.

Omulū nasce neputinciosū și fără cunoștințe; n'aduce ellū altā-ceva în lume, de câtā uā putere analogā pentru dezvoltarea materielorū dintr'insulū, unde se află înfășurate. Apoi după cumū cresce corpulū pucīnū câte pucīnū, asși se dezvoltā și puterile sufletelū. Singurā seū prin alți, omulū devine cu timpulū capabilē; și capētā cele necesare și folositorē; descōperā arți și sci-

ințe și le cultivā; ajutā pre neputincioși. Scurtū, omulū se dezvoltā, se formēdā. Cultura nu ē înnăsculā omulū; ea se capētā prin puterile sufletelū.

§ 36.

Totū omulū simte, că se aflā intr'insulū înfăcioșārī și idee diverse; că unele 'l facū plăcere, altele 'lū suppērā; că essistā în sine uā înclinare cătrā lucrurile plăcute și nā urrā cătrā cele suppērătorie. Decī tre' puteri principale are sufletulū: *sensibilitatea, voința și rațiunea*, care ē basea celorlōrū-alte, fiindū-cā înainte de ea, nu ē cu puțință a se produce veri-uā altā energiā sufletescā. După dīnsa, urmēdā cele-alte puteri ale sufletelū, dērā în diferite moduri, după făptura omulū (§ 34, 35). *Essemple:* Darulū de a imita lucruri mari nu ē ecale la toți ōmenī. Facilitatea ce sū unī de a înșella, nu se vede la alți necī-de-cumū. Sūntū ginți, cari au uā minunată aptitudine pentru musicā; și ginți, la cari accesū darū ē cu totulū nevōdūtū. Superbia nu caracterēdā pro toți ecalū. Tōte gințile potū avē ōmenī de geniū; toți ōmenī însă nu potū fi mândri pentru accētā calitate etc. Accētā dezvoltare multiforme a puterilorū sufletescel provine din multe cauze. Unī asicūrā, că climatele sū nā mare influință. Dērā

starea înfloritorii a artilorū—frumose și a sci-
ințelorū în Atene, slinsă astă-și eu totulū și
ignoranta locnitorilorū Elladei¹²⁾ atestă, că
influița climatelorū asupra puterilorū suffle-
lescī nu ē asșiā de mare, după cumū se cre-
de de comunū.

§ 37.

Educaținea, guvernulū și religinea con-
tribuescū multū la formarea caracterielui. Multū
differescū în addevērū și în viēțā și în pur-
tări locnitorii, crescuți într'nā celate, de acei
din sate. Comparandū omenii, cari viueșā sub
unū guvernū despotiicū, cu acei—a, cari se
aflā într'nā țerrā cu legi și moravuri bune,
vedemū, că unii suntū curatū barbari, pre când
cei—alți posedū multe semne de bună creș-
cere. Liberū pre ignoranții de jugulū barba-
rismului și vei vedē, că ei se vorū despoia
puciniā câte puciniā de ignoranța lorū și vorū
deveni omeni cu înalte simțimēnte. Aceste
însā presuppunū voința și inclinarea, după cumū
s'a dīssū mai susū.

§ 38.

Omenii, după multiformea dezvoltare a

¹²⁾ Lectorinlū și va adduce a mințe, că autorialū vorbește
sici despre starea poporului Elladiei din dillele selli; astū-
și acei—lū poporū prosperū și înaintēșā foarte. Not. Trut

puterilorū sufflotesēi se împartū în trei classi
principali: în classea I—ia suntū puși acei—a,
cari arrētā nā inclinare, nā aptitudine pentru
unū singurū lucru; ei posedū aceea putere
sufflētescā în perfecțiune, pre cândū cele—alte
nu suntū energice. Altari omeni se aflā în
tōte gințile; asșiā s. e. unii arrētā nā apti-
tudine admirabile pentru Istoriā, neputēnd fa-
ce unū passū înalte în Matematicā sēu în
Poeticā. În classea II—a se aflā cāți se oc-
cupā cu successū cu diferite lucruri. În tōte
dillele vedemū în addevērū mulți omeni sā se
occupā totū—de—nā—datā cu diferite sciințe; cu
Medicina, s. e. cu Jurisprudiōta, cu Poetica și
cu Retorica. Cāți omeni însă cu dreptā cu-
vēntū se potū mândri, că posedū ecalū bine
tōte aceste sciințe diverse? Accellū—a, care
vorbesce mai multe limbe, caulā sū martu-
rēscā, decā ē omū veridicū, că nu le cum-
nōsco pre tōte asemenea bine. Classea III—a
copriade pre acei—a, cari nū puterile suf-
flotescī cu nā încale aptitudine; asți lassā la
nā parte lucrurile, pentru care suntū făcuți
din naturā și se occupā cu cele, ce cerū nā
mai puciniā diligență. Altari omeni îmbrāci-
ședā nā meseriā sēu de voința lorū, sēu de
necessitate, sēu imitandū pre alți. De multe
ori părerea, ce nū despre unū lucru, le face
a se occupa cu accellū lucru, creșdēndū, că

urmându-lă, voră fi în stare a căpeta mai multă folosă și nă reputațione mai mare.

§ 39.

Să vedemă acumă ce argumentă putemă trage din celle mai susă spusse pentru allă nostru scopă. Românii și frații loră de dincoaci de Dunăre suntă considerați ca omenț, ce nu suntă bunți de nemică. Mare e nedireptatea în addevărū accelloră-a, cari tratădă așșia de rău pre Românii: nă națione, care a avută nu numai în vechime, ci și în jillele năstre are dareaveri și relaționi cu atâte giuși însemnate. Să șicemă că Românii suntă forte înaintași, nu putemă, căci nu e addevărată Bărbății însă, cari știu ce e omulă și cunoscă bine și ginta Română, o consideră ca de clasă III-a, după cumă s'a arătătă în paragrafulă de mai susă; adică că ginta Română în genere possede destullă înțelligință, dără nu pôte înainta cumă se cuvine, fiindă-că, parte e constrânsă a'și ascunde darurile naturali; alta nu are meșlăocele necessario spre a le desvolta. Linștea și meșlăocele suntă de neapărată necesitate pentru înaintarea unei giuși. Aceste lipsiră de în Român. Înainte despotismulă Otomană, ci se află în necontenită

giuși înainte forte luminate cășusseră în ignoranța cea mai profundă? Cu tôte aste, chiară în aceea epocă plină de turburări, Românii dederă și daă necontenitū probe de mare înțelligință⁴²⁾.

§ 40.

Românii precumă și frații loră de sub amarulă jugă Otomană possedă atâte sciințe

⁴²⁾ Ecă cumă ne jotică anulă trecută *Pasdora*, fôis literară, ce appară și astăzi în Capitulă Elisădi, Traducți aici întregă articolulă său, creștândă, că ună altare articolă nu pôte fi fără interesă. Not. Trad.

Românii. — Române.

Cândă șicemă astăzi în Atenă *Românii* s'au *Vlachii*, înțelligemă mai totă-de-una accelle meștore, cari din timpă în timpă appară pre orizontele Elisădi de spre Măgh-năpte și urmează pește. Frumozulă s'au pământulă plină de ună a câmpieră Danubiane. Și noi năștim, că lărtă aprăpă de noi, în Atenă înșig, precumă și în multe alte giunturi Ellenice se află și alte *Române*, a căroră ginte formăă nă parte însemnată între locuitorii accelloră giunturi și morii sub mai multe puncturi de vedere atenționa năstră. *Pasdora* se decide astăzi a face dăreptate accelloră Române de accenți țorră cu noi, cari de și nu jocă *pula* și nu pōrtă veștimăntă Parisină; cu tôte aste, elle nu sună mai puțină consingene cu accelle dōmine unanime *creditate*; și ea nu cumă-vă să se supără ceste din urmă, adăngemă îndată, că originea și unoră-a și altoră-a e gloriōsă; nădăvrulă e că ea este puicintellă înțelligeră de negura istoriei, dără cine nu știe, că genealogiele celle mai fainose s'au ună începută însemnată și nășmărită și că locuit pentru istă-a li se cuvine ună mai mare respectă?

În addevăr, Românii respōndiți astăzi atâte în Elisădi

și arți, căle și vicinii loră Greci, dimpreună cu carți invetă ici și collo sub professori, buni a face numai căți—va sillogismi; ascultă filosofia, însă cea coruptă, a lui Aristotelii și

uși din România proprii dăsu de pre lungă Istru, după cumă se vede un numai din maniră loră comună, dără încă și din numires de *Megalo-Vlachi*, ce pōrtă Români din giurala Pindului, numice, ce adduce a mînto pre România cea mare de pre lungă Istru. Comparîndu figura, statura și caracteriali vedemă și mai bine, cumă cū aceste giapi compună ună singură poporū. Celi pucini asăi lu asigura și observatori cei mai increșuți.

Aceste popore și tragi origina de la Daci cet vechi, carți era de origina Tracică, cinsurina cu era Elicnică, după cumă us spună etalogii și locnia lucă din vechiue lu rîpa cea stîngă a Istrului. De la Daci vine numele de *Dacia*, ce Romanii dederă unei țere, multă mai întinse de cătu România și Moldova de astăzi; cătu cōpreîndez pre lungă usie și partea Ungariei de spre Sud—Est, precumă și Transilvania, Daci, după ce s'au luptat eroice pentru independența loră sub regele loră Decebalu, se vōdură constrîngi a se supune împărățirii Romani. Dără pre lu anulă 270 împărățul Aurelianus lu în ajutoru a pîrtii domnia Daciei și a revocă legimile velle lu rîpa meridionale a Istrului. Multe colonie Romane însă remaseră lu Dacia, lu care s'au reversat mai pre urmă diverse și numereșe popore barbare: Huni, Gepizi, Goți, Maghiari și mai virtosă Slavi. Din numestăritură Daclorū, a Romanilor și a celorlto—aiți străini s'a formată nașunea modernă a Românilor, care pare că pōsteșcă 6re—cari remasari de lu Tracii cet vechi și lu limbă sime de limbale cele vechie Tracice.

Mai tîrziu, după cumă s'au trecută Istrul mai multe colonie Slave și s'au aspegătū spre partea meridionale a aceliu rîu, înalțîndu—se pucini cîte pucini pēnă lu Peloponnesu, usăi ficurū și multe colonie Române; lu cătu porten cea numitū a Tessaliu lu numitū *Romanio—Nore* (Megale—Vlachia) cătu seculu alți XII—le, după cumă spune Niebu. Țără căntū ultimū dinste Constantin, despoită fiindă încă ală Peloponnesulu, se arală și pleșă din peninsula cu scopū a readăcu

invetă necontenitū limba Ellenică. Ună assemene studiu și vanitatea Grecilorū ficu pre Români a se lăssa de limba și de literatura lorū. Multă pedică însă addușse și înlăstura—

ună statū mare lu Grecia meridionale, află țerra întregū dimpregiurū Pindului coprină de Români. Aceste colonie Romane us s'au mărginit lu oș simplă cōpreîndere a țerrē; dără de și n'au putut a se înlăpa lu oș autonomiă politică, pare însă ce fortuna lorū lu străimū legatū cu cea a Bulgarilorū, a celorlto regatū, întinsū pēnă lu Peloponnesu lu restaratu lu secele X și XI de doui eroi ai Imperiului Bizantini a nume Timoci și Basilii alți II—le. Cîndă Bulgari mai tîrziu, pre lu finitū seculu alți XII—le și recăpeteră autonomiă, doui Români numiți Asani și Petru fuserū capii și autorii aceliu noș și fecerū statū.

Se șice că Români, carți locneserū astăzi lu Ellada, Tessalia, Epiru și Macedonia se însumegă 600,000. Suntă 6meni corpulint și robuți, cu perū negro sētă castană, cu înșingomă inteligință de și une—ori asuză și nu—prō grășioși. Acesti Români ce și cei de dincolo de Istru pōrtă semne de originea lorū cea diversă: lu adevērū pre căntū vedmă printre ei înșingomia frumuse și adevērūtu Romane sētă Ellenice statur elegante, întempinmă toti—de—us—daci și multe corpari ordinarie, pōrtîndu tîpuși celiu străimū alți Slavilorū; lucru ce ficu pōt a se da unorū dinste etōspanamires ridiculū de *Căpetăceli*. Români suntă lu genere presidiu, înșepi lu munca, economi, naturali, ospitaliar și de multe ori avetă perseverența pōmatōu a Slavilorū. Mulți dinste ei se ocupă cu meșeria pistorilorū; alți ficu negoțu și nu pucini călătōrinū prin Rusia, Austria, Alexandria etc. și nu fectat s'atē asăi de murī, lu cătu paterū șice, că înaintea lorū, tesurū cet romanii ai României Clasice suntă tocmă ce cășetele din strada Emerică înaintea palățielorū împărătesci.

Femele Române s'au unū tîpu mai multă gross de căntū elegante; suntă însă de multe—ori bine ficute și tōte se distingū pentru corpulintă loră cea înfioră. Trăsūrele figurat lorū us suntă subțeri ce celi de pre figurele Ellenice, dără și ochii lorū us suntă firi de focă, fiindă une—ori ce și pe—

rea litterelorū Latine. Frații nostri din România nă posedatū litterele Latine pēnă la anulū 1439; și că din causa Metropolitulu de pre atunci alū Moldo-Romaniei, care se sub-inseamnasse în sentința Sinodulu Florentinū, s'aū înlăturatū litterele Latine și s'aū adoptatū celle Slovenice de cătră successoriu sū Teoctistū, carele făcū și pre principele Alessandru a fi de părerea sa. Fiindū litterele Latine astū-modū neiertate, unū din Românii nostri, dezvoltându-se fură constrânși a

ruă lor, albastru. Românelo suntū forte amestecate și mai alեսă se distingū prin moravuri bune și oneste, salterindū cu stăruință de multe-ori călătoriale celle longe în străbătate a bășezilor lor.

Limba acestorū coloi Românū s'a scâmbiat și s'a stricatū cu atât mai mult, cu cât și se află între diverse popere străine și suntū constrânși din copilăria a învăța limba Albanesă, Slavică, Turcesă și înabte de tōte pre cea Ellenicā. Despre această dialectă coruptă există un dicționarū de-1070 vorbe publicatū în Veneția la anulū 1770 de preotul A. Cavalliotu din Moscopole și redăritū de Germanul Taumann în scriptura sa despre poperele Orientulu. Dără această dialectă fără îndușință se va stinge cu totulu. Înfinița netruvănă a Ellenismulu a supusū mai de multū și această ginte, care după ce a căpătatū celle mai multe virtuți a caracterulu Ellenicū, amărs pentru numec, înfrânare și conștiința și mai alեսă aceea admirabile îndemănare industrială, ce lipseșe în Metropola lorū; după ce de astte secol s'a învățatū a considera pre Elleni ca frați, amestecându și în limba lorū pre cea Ellenicā, va perde de sicură preste micū și celle din urmă remissori a unei originē străine și va verbi aceea curată limbă Ellenicā, ce singură are dreptū înspreceptibile de a se auzi sub unū cerū asit de frumos și într'ă pără plină de memorie.

adopta litterele Ellenice, ca vicine ce le era și a scrie limba Română cu aceste littere. Limba Română fu scrissă cu littere Ellenice mai allessū în șilele preotulu Românū Anastasiū Cavalliotu. În tipografia din Moscopole⁴¹⁾, cetate locuită numai de Români, s'au tipăritū multe cărți cu accelle littere. Dără n'a trecutū multū și s'a vădūtū că litterele Ellenice nu suntū făcute spre a putē arrette tōte vorbele dialectulu Românū, și nă începutū de atunci n'și communica tōte ideele lor în limba Neo-grēcă. Dără-arū Dumnezeui să se desfășunțēă această necessitate și Românii să retea pentru limba lorū propriele lorū littere Latine sēu celū pucină pre celle Slovenice, lucru ce va contribui multū la curățirea limbēi lorū de vorbele străine.

⁴¹⁾ Această tipografiă (lucru destulū de însemnat pentru acea epocă) fu înstată de un ieromonac a nume Germanū Constantinide. Ancevoū nășitū se potē afla cērp tipărite necolū, Moscopolea sēu Vascopolea era odinioară un cetate mare și avută; poseseda nă scolū bună numită *Academia* și era consideratū ca Capitala Românilor Macedoniani. În șilele noastre nu ē însemnat. După amara destrucțiune a cetății, mai toți locuitorii ai părășitū-o înșpăimântați și s'au aspețatū în diferite locuri, nă mare parte tece în părțile Austriei. Din Moscopole suntū erudiți clerici: Constantinū Ieromonacū; T. A. Cavalliotu; Danilū etc. Cesti din urmă ē autorul unū dicționarū Grēcū-Modernū, Română din Moesia, Belgru și Albanec, tipăritū în Vienna la 1802. Moscopoliani asenscuc e și trimăntul Baroă Sina etc.

Capacitatea și inteligența Românilor pentru totu ce atinge buna crescere, cultura în genere și filantropia a strălucit mai allessu de cându uă mare parte din ei s'a mutat de accollu și s'a asșefat în țerre bine guvernate și liniștite. În addavărū Români asșefat în atari țerre au devenit ōmeni onorabili forte, avuți și capabili pentru lucruri însemnate. Mulți dintre ei s'au înălțat în clasele de nobili ai Ungariei și adducū necontentitū prin capacitatea lorū mare folosū la acca țerrā. Meseria lorū cea principale ē negoțulū. Singuri s'au împreună cu străini au fundat societăți commerciali însemnate în mai multe cetăți. În Ungaria, Sassonia și potū dice în totā Germania nu există ver-nă cetate commerciale, în care să nu fiā neguțatori Români de prima classe. Affară de aste, mulți se ocupā cu studiulū limbelorū frumoșe și îmbrăcișejā mai allessu în Germania diferite sciințe și arti precumū: Teologia, Medicina, Jurisprudința etc. cu unū successū demnū de admirațiune. Eceā câți-va Români cunoscuti accollu pentru învățatura lorū: Dionisiū Mantua din Costoria, Ioannū Caieeū, Constantinū Nectarū Tarpa, Ambrosiū și Procopiū Pamperi, bărbați cu cunoscințe întinse în limba

Ellenică, Latină și Italiană, filosofi și teologi; Demetriū Pamperi și Constantinū Zupann, amindoi medici și filosofi; appoi Demetriū Nicolau Darvari etc. Se vede asșiā dērū că Românilorū nu le lipsesc inteligență și daruri naturali, ci liniștea și mețlōcele ca să potā străluci și în Turcia prin învățaturā și civilitate.

Biblioteca Com.
Regimentului Crai

